

Senioren

Trygve Andersen:
"Du skal aldri ensom gå" s. 6

Thorvald Guleng:
Opplevelser fra et fengsel s. 8

Hjem til jul

Finn Møller Nielsen

FORMANNENS TANKER

Vintertanker

Når dette leses, er år 2021 nesten historie, og hva er mer naturlig enn å se seg tilbake og tenke over hva vi har opplevet av både gode og mindre gode ting.

Noe av det første vi må overveie, er: hvordan har vi brukt året? Har vi benyttet det til glede for våre medmennesker eller har vi vært for egoistiske? Det er opp til hver enkelt å bedømme.

Jeg tenker på Seniorforeningen og de stevner som vi måtte avlyse på grunn av korona-situasjonen, men det var en glede at vi kunne samles i Moss Adventistkirke søndag den 17. oktober til seniortreff og generalforsamling. Vi hadde en fin dag, hvor Willy Aronsen sørget for det åndelige og Bjørn Haugen fortalte om arv og testamente. Det er aktuelt for oss som er kommet litt opp i årene. Speiderne sørget for det fysiske, med hjelp av deres mødre, så vi fikk en fin og vel-smakende middag.

Det var også bra at vi kunne avholde generalforsamling, den var blitt utsatt to ganger på grunn av korona-situasjonen. Som jeg skrev i siste nr. av *Senioren*, ønsket vår redaktør Trygve Andersen å trekke seg, og det samme gjorde vår kasserer Odd Hagen og Doris Melsæther, som hadde vært medlemmer av styret i flere perioder.

Det nye styret består av følgende personer:

Finn Møller Nielsen som formann, Leonard Løvoll som kasserer, Knut Størkersen som sekretær og Ove Berntsen som redaktør. Øvrige styremedlemmer er følgende: Daniel Ask, Frøydis Liseth og Rolf Angelsen. Varamedlemmer er Randi Viksand og Sigrun Eckhoff. De nye styremedlemmer er Leonard Løvoll, Ove Berntsen og Rolf Angelsen.

Kjell Arne Fevang har sagt seg villig til å fortsette som revisor. Vi er glade for at de takket ja til oppgaven. Der var en presentasjon av Ove Berntsen og Leonard Løvoll i siste nr. av *Senioren*.

Når det gjelder regnskapet, viste det seg at i 2020 var innbetalingen til kontingent kr 35.150,00 og i 2021 var innbetalingen kr 9.900,00. Hovedparten av kontingenten går til trykking av vårt medlemsblad. Vi tillater oss å vedlegge et giroinnbetalingskort i bladet.

Neste seniortreff blir antagelig i april 2022 men tid og sted har vi ikke bestemt ennå.

Ellers arrangerer Seniorforeningen i Danmark et sommerstevne 26.-31. juli 2022 i Middelfart, samme sted som det har vært før. Det kommer flere opplysninger om pris og talere senere, men jeg har fått datoene å vite, så man kan planlegge neste sommer.

Ellers vil jeg ønske alle seniorbladets lesere en fredfylt jul og et velsignet nytt år. ■

Bilder fra et hyggelig seniortreff i Moss

Willy Aronsen bidro med to livlige foredrag om hvordan vi tolker og tar imot en ny tid for tro og praksis. Han sang også to sanger, slik vi kjenner ham fra år tilbake. Bjørn Haugen orienterte om hva man bør vite om arv og testamente. Etter samlingen i kirken var vi gjester i gjenbruksbutikken HappyHand.

«Hjem til jul»

Fortellingen om en annerledes julaften for en Tyrifjord-elev uten for mange **penger**.

Av Reidar Larsen

Overskriften gir oss visse assosiasjoner fra oppveksten som barn og ungdom. Å komme «hjem til jul» var og er fortsatt et kjærkomment høydepunkt hvert år. Jeg husker godt første gangen jeg var hjemmefra en julehøytid. Som 16-åring i 1958, og hjemmefra for første gang i mitt liv, var denne situasjonen ikke det jeg ønsket mest av alt.

Jeg var på Tyrifjord Høyere Skole, og da juleferien kom, reiste nesten alle internatelevene hjem for å feire jul med familien. For meg ble ikke det aktuelt. Det var for dyrt for mine foreldre å betale hjemreisen til jul og tilbake igjen til THS etter nyttår. Slik var det for en håndfull elever fra Troms og Finnmark, også for noen fra nordre del av Nordland. Vi måtte tilbringe julehøytiden og nyttårsfeiringen på skolen. Og det var tøft. Men det at vi var flere i samme båt, var jo en trøst, og skolens ledelse gjorde det beste for at vi skulle trives og ha det godt på alle måter.

Den andre julen på THS var planlagt som første året der. Men noen få dager før jul, etter at de fleste andre hadde reist, fikk jeg overraskende en postanvisning på 300 kroner fra mine foreldre med mors håndskrift i notatfeltet – «*Her er reise-penger, kom hjem til jul*». Jeg pakket det nødvendige, fikk laget en nistepakke på skolen som skulle hjelpe meg å 'overleve' til jeg kom hjem på julaften. Deretter tok jeg buss til Oslo, tog til Fauske (som var Nordlandsbanens endepunkt den gang) med bytte i Trondheim, og deretter buss videre til Tromsø med bytte i Narvik. Reiseplanen var fort klar, og jeg ville ankomme Tromsø om ettermiddagen julaften, akkurat i tide for julefeiringen. For meg var dette en himmelsk reise 'hjem til jul'. Men det skulle ikke gå så knirkefritt som jeg hadde tenkt.

Jeg ankom Fauske om kvelden lillejulaften og skulle gå rett på korresponderende nattbuss til Narvik, men så nært julehøytiden gikk det ingen nattbuss til Narvik – den var innstilt. Hva nå? Jeg tok det eneste alternativet som jeg hadde, buss til Bodø for å finne et sted til overnatting. Ganske sent på kvelden fant jeg et pensjonat litt utenfor sentrum. Det kostet 30 kr.

Av reisepengene var det ikke så mye igjen. De måtte holde til overnatting pluss et telegram til mine foreldre om senere hjemkomst enn tenkt (de hadde ingen telefon den gang). Alt dette ble en ekstra utgift som ikke var med i budsjettet for 'hjem til jul'. Hurtigrutebilletten ville bli omtrent det samme som bussbilletten Fauske-Tromsø. Alt dette forklarte jeg til den damen som drev pensjonatet. Hun inviterte meg likevel inn til å overnatte, og så kunne vi snakke om prisen når jeg dagen etter hadde fått kjøpt billett med hurtigruten og sendt telegram hjem.

Da billett og telegram var ordnet med om formiddagen, julaften, hadde jeg litt under 20 kr igjen av reisepengene, og overnattingen kostet jo 30 kr. Hva kunne jeg gjøre med det? Tilbake på pensjonatet forklarte jeg for damen hvordan situasjonen var. «*Det er i orden,*» sa hun, «*du kan betale det du kan, og så skylder du meg ingenting.*» Kanskje hun tenkte på han som ble født i en stall og lagt i en krybbe, julens fokus, mere den gang enn i dag. Hun kunne gjøre det litt bedre ved å gi meg en billig seng med dyne og pute, selv om rommet ellers var ganske kaldt; ute var det klarvær og minus 15 grader. Jeg takket henne pent for både gjestfriheten og gavmildheten.

Juleaften kl. 15.00 var jeg på hurtigruten som la fra kai – siste etappe på reisen til Tromsø var begynt. Ankomsten ville være 1. juledag, et døgn senere enn det jeg hadde tenkt. Jeg hadde ingen lugar, kjente ingen på hurtigruten og planla å finne

FOTO: OVE S. BERNTSEN

meg en krok i en passasjersalong hvor jeg kunne sove hele tiden i ro og fred. Jeg var ikke bare fri for penger, men hadde også spist siste del av min nistepakke. Det beste ville være å sove bort tida, slik at jeg ikke merket sultfølelsen så mye. I tillegg var det svært få reisende denne kvelden, og de som var med, skulle kanskje bare over Vestfjorden og til Vesterålen bare noen timer unna. Jeg hadde ett helt døgn foran meg før jeg var framme.

Noen timer senere var jeg i drømmeland. Plutselig ble jeg vekket av en stram fyr i uniform: «*God kveld,*» sa han, «*jeg er kaptein ... her på hurtigruten. Jeg vil med dette invitere deg til å spise middag ved kapteinens bord på første klasse kl. 20.00 i kveld, og det er hurtigrutens 'julegave' til dem som er på reise med oss i kveld.*» Jeg satte meg opp og gnidde meg ekstra i øynene, for dette var jo helt uventet og overraskende, og jeg kunne faktisk kjenne sulten gnage litt i magen. «*Takk!*» fikk jeg stammet frem. Julaften ville kanskje ikke bli så tung å gjennomleve likevel. Første klasse – der hadde jeg aldri vært før, og så ved kapteinens bord. Det var noe å se fram til.

Med forventning møtte jeg opp på nøyaktig tidspunkt, og sammen med 8-10 andre reisende ble vi plassert sammen med kapteinen og noen av de andre skipsoffiserene ved høypolerte bord og stoler av mahogni, vakkert oppdekket og et opp-

lyst juletre i det ene hjørnet. Kokker og servitører serverte medisterpølser i brun saus, poteter og diverse grønnsaker, og krumkake med multekrem til dessert. Smakte det godt? Selvfølgelig! Ikke akkurat min favoritt, men det duftet godt og jeg var skrubbsulten.

Etter omstendighetene var det et festmåltid for oss alle. Uansett hvem vi var, om vi var pent kledd eller hvilken klasse vi reiste på, var vi alle velkomne til bords av kapteinen selv. Ingen gikk sultne til sengs den kvelden. Kapteinen selv sørget for det, og skipet hans brakte oss trygt til reisesens mål. På kaia i Tromsø stod mor og far og tok imot meg.

Det var snø, klarvær og kaldt, minus 10-15 grader og fint sparkeføre. Far tok reisekofferten min på sparken og så gikk vi de ca. to kilometerne til Prestvannet på toppen av Tromsøya. Vel hjemme første juledag fikk jeg et annet festmåltid som var mer etter min smak, godt gjenkjennelig fra oppveksten. Mor gjorde alt for at jeg skulle føle meg hjemme, at det var her jeg hørte til. Og julegavene som jeg skulle ha fått dagen før, lå der og ventet på meg. Jeg kom 'hjem til jul' til tross for problemer, og det ble en fin tradisjonell julefeiring sammen med familien. Det er noe spesielt ved opplevelsen av å være hjemme i jula. De fleste har juleminner hjemmefra som er verdt å bevare. God julehøytid til alle! ■

Trygve Andersen

«DU SKAL ALDRI ENSOM GÅ»

Er det noe kjent ved denne tittelen? Den engelske er nok mer kjent: «You'll never walk alone».

.....
 Tekst: Trygve Andersen

Nylig fikk jeg telefon fra en som lurte på om jeg kunne ha en plate med den norske versjonen av denne kjente sangen. Hun hadde nemlig funnet ut at den på 1950-tallet ble oversatt til norsk av Kjell Skyllstad, senere musikk-professor ved Universitetet i Oslo. Og den ble spilt inn på en 78-plate av Adventkoret i Oslo.

Umiddelbart kunne jeg ikke hjelpe med platen, for den har jeg dessverre ikke. Men når jeg fikk tenkt meg om, så kunne jeg likevel finne sangen. Jeg digitaliserte jo for noen år siden en hel del gamle lydband, dels fra HASDA-arkivet, og dels fra noen «seniorer» som satt med slike band fra 50-60-tallet. Og på noen av disse var det mye sang og musikk, så etter litt leting så fant jeg sangen der. På norsk, med Adventkoret og med Bjørn Keyn

som dirigent, og med Kjell Skyllstad ved klaveret.

Så den som kontaktet meg, ble fornøyd og kunne få høre denne spesielle versjonen av sangen «You'll never walk alone», med den norske tittelen «Du skal aldri ensom gå».

Hva er det så med denne sangen som gjør den interessant, annet enn at det er litt norsk SDA-historie involvert?

Opprinnelig var dette en sang i Broadway-musikalen Carousel, skrevet av Richard Rogers og Oscar Hammerstein i 1945. Og det er i utgangspunktet ikke en direkte religiøs sang. Det er i tragedien etter at mannen i hovedrolleparet har mistet livet, at en venninne synger dette til kona, om å ikke gi opp i denne vanskelige livssituasjonen. Og så brukes sangen igjen i musicalens avslutningsscene, som er en skoleavslutning for datteren, som nå er blitt 15 år. Da er også den avdøde mannen tilstede «åndelig», og prøver å gi datteren mot til å ta fatt på livet. Hun har jo da hatt en vanskelig oppvekst.

I noen amerikanske menigheter tolket man sangens tekst mer religiøst, og begynte å bruke den som en kristen sang. Den handler altså om tro og håp, og det å ikke gi opp selv i mørke stunder, «When you walk through a storm». Vi trenger ikke å gå ensomme gjennom livet når vi har Gud og våre medtroende å vandre sammen med, og et håp om evig liv å se frem til etterpå. Sangen har i tillegg et praktfullt musikalsk uttrykk som forsterker den religiøse opplevelsen og fellesskapet når man synger den.

Både Bjørn Keyn og Kjell Skyllstad studerte musikk i USA tidlig på 1950-tallet, og har sikkert hørt sangen der. Vel hjemme i Norge igjen

Kjell Skyllstad og Bjørn Keyn i 1957.

noen få år senere, og da veldig aktive bl.a. med Adventkoret i Oslo, ble altså en norsk versjon laget. Adventkoret hadde den med i en konsert i NRK-radio i oktober 1957, som jeg også fant opp-tak av i det digitaliserte lydbånd-arkivet jeg sitter med. Og så ble den altså utgitt på en 78-plate i 1958. Wikipedia oppgir 1957, men jeg stoler mer på bladet *Adventungdom*, som har oppslag i juli-nummeret 1958 om at plata akkurat er kommet på markedet.

Jeg ser i bladene fra den tiden at det var stor aktivitet i Betel i Oslo. Det var minst tre kor, og ungdomslaget talte mer enn 200 personer. Adventkoret hadde stadig konserter, og reiste rundt i andre menigheter, og til andre land. Bl.a. representerte de Norge ved de store ungdomskongressene i Paris i 1951; da dirigerte Sverre Valen koret, og i Stockholm i 1955 med Kjell Ekeberg som dirigent.

I dag er nok den norske versjonen av sangen glemt av de fleste. Men den engelske lever i beste velgående, bl.a. som «fotballsang» som runger fra tribunen på Liverpools og andre fotballags kamper. I fotball er det, som i kjærlighet og i kristenliv, oppturer og nedturer, motgang og medgang. Men «You'll never walk alone», så man kan sammen komme seg gjennom det.

Det finnes for øvrig mange innspillinger av sangen også i nyere kristen sammenheng, og det er

mange versjoner å finne på Youtube. Adventsangerne hadde den også fremme for et par år siden, og den ble sunget ved et par anledninger før korona stanset oss for en periode. Så vi har den på repertoaret, i engelsk versjon. Kanskje vi skulle ta frem den norske teksten igjen, til ære for Kjell Skyllstad og Bjørn Keyn? ■

Kjell Skyllstad i 1958.

Den norske teksten, altså skrevet av Kjell Skyllstad, lyder:

*Når du går gjennom storm,
løft ditt hode mot sky,
og frykt ikke natten lang.
For ved stormens slutt fins det gylne gry,
der skal du høre fuglenes sang.
Gå på gjennom vind, gå på gjennom regn
om din drøm enn ende må.
Gå på, gå på, med håp i ditt sinn,
du skal aldri ensom gå.
Nei, aldri ensom gå.*

Kilder: Wikipedia, rogersandhammerstein.com, og div. nummer av *Adventungdom* på 1950-tallet.

Adventkoret med nye drakter i aulaen i 1958.

Thorvald Guleng

Opplevelser fra et fengsel

DEL 1 AV 2

70 kilo er syv millioner kroner i 100 kroner-sedler. Men de gjorde ikke ransmannen lykkelig.

.....
 Tekst: Thorvald Guleng

De siste 21 årene av mitt aktive yrkesliv hadde jeg den store forrett å være lærer i Ringerike fengsel. Det er et høyrisikofengsel med strengt regime, der de innsatte representerer hele spekteret av alvorlig kriminalitet, fra narkotika- og økonomisk kriminalitet, til ran, grov vold, voldtekt og drap. Jeg tenker tilbake på mine 21 år i fengsel med stor glede og taknemlighet. Jeg pleier å spøke med å si at jeg har sonet en livstidsdom i fengsel, men jeg fikk prøveløslatelse hver dag når arbeidsdagen var slutt.

Jeg trivdes godt med å ha skurker og banditter i klasserommet. Jeg opplevde at vi hadde gjensidig respekt og aktelse for hverandre. Det var bare rent unntaksvis at det var annerledes.

Personer som var dømt for ekstremt stygg kriminalitet, kunne være de kjekkeste elever å ha i klassen. Noen av dem som sonet lange dommer, kunne være de reneste mønsterelever.

Ved en anledning da vi satt og snakket hyggelig med hverandre, sa jeg til guttene: «Dere er jo de hyggeligste personer å være sammen med. Hva er det som gjør at dere har havnet her?» En av dem svarte: «Å, jeg kan vel være en drittsekk, jeg også.»

EN MERCEDES TIL 1,2 MILLIONER

En god del av guttene var dømt for grov vinningskriminalitet. En dag i en matematikk-time, dukket

svaret 70 kilo opp. Da var det en elev som sa at 70 kilo, det er syv millioner kroner i 100 kroner-sedler. Det visste han, for det hadde han båret. Han fortalte hvor tungt det var å gå opp trappa med pengesekken på 70 kilo, men hvor herlig det var å komme inn i leiligheten og helle pengesedlene ut over stuegulvet. Han fortalte at han hadde tenkt: «Nå har jeg masse penger. Nå skal jeg bli lykkelig.» Han kjøpte en Mercedes til 1,2 millioner. Han arrangerte fester for kameratene sine, og levde et luksusliv i et par uker, før han ble arrestert. Og så fortsatte han: «Men jeg ble forbauset. Jeg ble virkelig overrasket. Jeg ble ikke lykkelig!» Og han avsluttet med å si: «Jeg forstår meg ikke på mine foreldre. De er så opptatt av materielle ting.»

En opplevelse jeg hadde det aller første året jeg underviste i fengselet, gjorde sterkt inntrykk på meg. Det var i et friminutt at en av guttene i klassen sa til meg: «Hei Thorvald, har du hørt det! De har tatt knerten på to politifolk oppe i Nord-Norge. Nå skal vi ha fest på cella i kveld.» Da timen begynte igjen, ville jeg snakke med guttene om dette: «Mener dere virkelig at dette er noe å feire, at to politimenn blir myrdet, når de går rundt og prøver å redde sivile fra å bli drept av en skytegal mann?» Reaksjonen fra guttene var virkelig foruroligende. Jeg fikk høre følelsesladde foredrag om hvor dårlig de var blitt behandlet av politiet. De ble faktisk sinte på meg, fordi jeg tok opp dette spørsmålet med dem. «Nå er jeg forbanna, altså!» Men den episoden endret ikke mitt gode

forhold til guttene. Den ene av dem som ble sint på meg, var dømt for drap. I dag har han sonet ferdig, og han arbeider i Kirkens Bymisjon i en by i Norge.

EN MOBILTELEFON TIL 38.000 KRONER

For mange år siden var det fremdeles slik at vi lærere hadde lov til å ha med oss mobiltelefon inn i fengselet. Så, midt i en time, ringte telefonen i lommen min. Guttene reagerte: «Den lyden er det en stund siden vi har hørt», og så lo de litt. «Kan jeg få låne telefonen din?» Jeg tenkte at jeg skulle tøyse litt med dem, og jeg svarte: «Ja, det kan du. Det koster bare 38.000 kroner.» De skjønnte at jeg tøyset, så de humret litt idet de kikket på hverandre. «Ja, det hadde jeg slått til på», var det en som sa. Og en annen i klassen svarte bekreftende: «Ja, det hadde jeg også.» Vel, vel. Jeg kunne altså ha tjent 76.000 kroner den gangen. Men jeg er jo klar over at en slik samtale ville ha hatt å gjøre med deres kriminelle kontakter, kanskje de ville true vitner. Han ville neppe låne telefonen min for å ringe hjem til moren sin og si: «Kjære mamma, har du det bra?»

Det hendte ofte at de innsatte fortalte at de var

lei seg for at de hadde påført sin familie sorg da de havnet i fengsel. Jeg sa til dem: «Det er godt at dere tenker på familie og foreldre, og tenker på den sorg dere har påført dem. Men er det noen av dere som noen gang tenker på offeret?» Kun ved to anledninger fikk jeg til svar: «Ja, jeg tenker på offeret.» Men det svaret som jeg husker best i den forbindelsen, var det en stor kraftig kar som opprørt svarte: «Men det er jo jeg som er et offer!» (Han satt i fengsel for vold, blant annet knusing av kneskåler, samt annen kriminalitet.)

Jeg har også hatt veldig oppmuntrende opplevelser i fengselet. Noen av de innsatte har jeg fremdeles kontakt med, etter at de er løslatt. En av dem kan vi kalle Ralf. Da han hadde fått sin dom, var det soningskø, og mens han ventet på å komme inn til soning, var han blitt omvendt og en brennende kristen. Da han ble kjørt til soningen i Ringerike fengsel, hadde han sagt til sin venn som kjørte ham dit: «Når jeg kommer innenfor, skal jeg være en Paulus.» Og det ble han. Han var et brennende vitne for Kristus blant sine medelever. Han døpte to personer mens han satt inne. Det foregikk i dusjen med bøtte. Han er nå aktiv i arbeid for ungdom. Han ringer til meg av og til. ■

Per de Lange

Renessansen var en tid for nytenkning, men det skulle ta over hundre år før nytenkningen fikk betydning i form av folkehelsepolitiske tiltak.

FOLKEHELSEN OG RENESSANSEN

ARTIKKEL NR. 5 I SERIEN OM
FOLKEHELSE-VITENSKAPENS RØTTER

Renessansen, opplysningstiden, fra 1500 til 1700, favnet alt fra kunst og naturvitenskap til de verste ulykker, epidemier og kriger. Allviterne gjorde nye oppdagelser i naturvitenskapene, mens krig og sykdom gav anledning til å praktisere kunnskapen. Dessuten finner vi en ny samfunnsklasse i bymiljøene, middelklassen. Familierøttene kontrollerte ikke lenger alle mulighetene, men også folks evner. Handel og kapital gav utviklingen vinger. Nasjonalstatene førte med seg en ny infrastruktur. Kultur og religion frigjorde seg fra stramme tøyler. Med menn som Martin Luther, Erasmus Rotterdamus og Leonardo da Vinci kom nye tanker og realiteter. Renessansen var en overgangsscene hvor antikken og middelalderen gradvis ble skiftet ut med den moderne verden.

FOLKEHELSEN OG OPPDAGELSENE

At Andreas Vesalius og William Harvey studerte anatomi på dissekerte lik, varslet om en ny tid. Epidemiologien kom i gang. Sykdommers antatte årsaker kom i fokus fremfor bare symptomene. 'Nye' sykdommer ble gjort rede for, slik som kikhoste, tyfusfeber, skarlagensfeber, malaria, meslinger, difteri og vanlig kopper.

Guillaume de Baillou, en fransk lege, fant at en fuktig vinter og vår ofte resulterte i mer forkjølelse, halsesyke og lungebetennelse. Thomas Sydenham, en engelsk lege, fant at en dårlig allmenntilstand også betydde mye, særlig for skarlagensfeber, halsbetennelse, lungebetennelse og gikt. Men Sydenham var fortsatt opptatt av at misasma fra forråtnelse var farlig. Ideen ble ellers nyttig for hygienetiltak, selv om den var feilaktig.

Hieronymus Fracastorius publiserte i 1546 sitt

trebindsverk om smitte, bygget på et omfattende studium av bl.a. pest, tyfus og syfilis. Han var den første med en klar infeksjonsteori som årsak for flere sykdommer. Bitte små 'seminariafrø' var årsaken, mente han, særlig idet de kom i nærkontakt med kroppsvæsker og vitale krefter. Men først 100 år senere, med linser og mikroskop, var Anthonius van Leeuwenhoek i stand til å bevise Fracastorius' teorier innen mikrobiologi. I sitt brev til Det kongelige selskap i London 9. oktober 1676 beskriver han 'små dyr' som han hadde sett, sannsynligvis basiller, spiriller og kokker.

Enda lenger tid tok det før teoriene hans ble lenket til sykdom, ettersom han jo hadde forsket på 'små dyr' i regnvann, jord og avføring. Debatten om hvor 'smådyrene' kom fra, ble ganske aggressiv, enten spontan fødsel i skitne klær og støvete krokker eller fra andre 'små dyr'. I 1658 foreslo Athanasius Kircher at slike 'små dyr' var årsaken til Svartedauden. Forestillingen fant gehør i fagkretser, men mange andre avviste ideen som meningsløs.

FOLKEHELSE OG MATEMATIKK

Folkehelsen sto så å si på to ben, medisinsk forskning og anvendelse på den ene siden og politiske, sosiale og økonomiske faktorer på den andre. Med fremveksten av nasjonalstatene ble også helsestell og folkehelse sentralisert. Myndighetene var avhengige av friske innbyggere for å utøve makt – av samme betydning som våpenindustri og god økonomi.

William Petty, lege, økonom og vitenskapsmann i England, ble grunnleggeren av et nytt felt, politisk aritmetikk, vår tids statistikk. Folkehelsebegrepet hans innbefattet alt fra sykdom, død og fødselsrater

til utdanning, økonomi og industriell produksjon. I 1622 tok hans nære venn og medarbeider John Graunt tankene videre og skrev en bok om emnet. Han viste at dødsratene var høyere i byene enn på landet, høyere for menn enn for kvinner, høyere om vinteren enn om sommeren, høyere i bergverksindustrien enn i jordbruket m.m. Han utførte i tillegg kvalitative vurderinger av sine data og regnestykker, en slags forløper for moderne data-analyse. I 1669 anvendte Christian Huygens de samme metodene for å kunne forutsi forventet levealder for ulike aldersgrupper i ulike livssituasjoner. Og i 1693 kom så Edmund Halleys livstabeller, selve grunnlaget for livsforsikringselskapene.

NASJONALE HELSEPLANER

Nasjonal makt var avhengig av tiltak for å fremme helsen og hemme sykdomsutvikling. Derfor trengte man bedre legeutdanning og sykehustjeneste, foruten nasjonale helseråd. Han beregnet hvor mye landet tapte økonomisk på grunn av sykdom og tidlig død, inklusive regnestykker om helsesektorens behov.

I de tyske statene og i Frankrike fikk tankene enda sterkere nasjonal dreining. Fyrsten var far for sine undersåtter og måtte derfor også ta helseansvar for dem. Veit Ludwig von Seckendorff argumenterte for tiltak av folkehelseverdi. Landets styrke og vekst var avhengig av en sunn velferdsutvikling. Helsevesenet måtte tilby de beste helsetjenester, samt på annen måte trygge befolkningen mot pest og plager, overbruk av tobakk og alkohol, bedrevet mat og vann, mangel på hygiene m.m. Gottfried Wilhelm von Leibniz og Conrad Berthold Behrens foreslo nasjonale helseråd i alle land, todelt med forebygging mot sykdom og behandling av sykdom.

FOLKEHELSEN I BYENE

Ansvar for gaterenhold lå hos helserådet, men borgerne med tilstøtende eiendom måtte gjøre jobben. Systemet fungerte med faste renholdsintervaller i ulike byer. I Cambridge ble gatene feiet på onsdag og lørdag. Avfall og kloakk var det vanskeligere med. Noen steder bygget man kommunale toaletter, forbød fri ferdsel for svin i gatene, påla kildesortering for fiskehandlere og slaktere,

Martin Luther

Thomas Sydenham

William Petty

m.m. Målet var bl.a. å sikre vannkildene. I 1598 skrev John Stow om Londons avløpsbekker som var smale, forurensede kanaler og ofte totalt tilstoppet. Vanntilførselen var ikke mye bedre. Noen hadde egne brønner og kilder i bakgården, mens andre var avhengig av utenbys tilførsel, ofte med gamle anlegg. Resultatet ble en rekke vannbårne sykdommer. Londons historie er bl.a. en lang fortelling om dårlig vanntilførsel, opprinnelig fra brønner og elvene Themsen, Fleet og Walbrook, senere med akvedukter fra Middlesex og Hertfordshire. Et framskritt var da velhavende borgere, som Sir Hugh Myddleton, startet og finansierte et privat vannselskap for utenbys tilførsel av vann til byens reservoarer (1609). I Manchester forbød man klesvask og hundedrukning i byens vannreservoar!

Den lokale helsetjenesten hadde en snever myndighet. Kom det en båt til London med svartedauden om bord, kunne ikke byens helsemyndigheter gjøre noe med det, annet enn å advare borgerne. Byrådenes ansvar for matsikkerhet, epidemier, kloakk, vann og renhold trengte en nasjonal overbygning.

EN TID FOR OVERGANG

Renessansen og den påfølgende tid utgjør en overgang fra det gamle til det moderne – også innen folkehelse. Oppdagelser og oppfinnelser, økonomi og utdanning samt omstrukturering av samfunnet gav nye muligheter. Statistikk og undersøkelser, mer spesifikke diagnoser og årsaksteorier gjorde det mulig med mer effektive og omfattende tiltak. Allikevel fortsatte det meste som i middelalderen. Samfunnet var i desperat behov for bedring. Men samfunnsskuten var tung å endre kurs på. Det skulle ennå ta over hundre år før nytenkningen i renessansen fikk betydning i form av nødvendige folkehelsepolitiske tiltak. ■

MISJON VAR VÅRT STORE KALL

Jan Paulsen, tidligere formann for Adventistkirkens verdensforbund, er født 5. januar 1935. I dette intervjuet forteller han om seg selv og sin tjeneste i den menigheten han setter så høyt. Siste del av intervjuet kommer i neste nummer av *Senioren*.

Tekst: Knut Størkersen

På et innledende spørsmål om hvordan det hele begynte, forteller Jan:

– Jeg begynte på Vejlefjord i Danmark i 1952, i et toårig kurs for predikanter. Derfra ble jeg kalt av Vestnorsk distrikt til Stavanger, hvor jeg var bibelarbeider i ett år. Magne Rosén var pastor for menigheten.

I 1955 reiste jeg til USA, til Emmanuel Missionary College, som nå er Andrews University, hvor jeg tok en BA. Derfra dro jeg til vårt teologiske seminar i Washington og tok en MA, forteller Jan.

– Fire år senere var jeg tilbake i Norge, og ble ansatt av Vestnorsk distrikt som pastor, ett år i Arendal og ett år i Haugesund. Så reiste jeg tilbake til EMC for å fullføre embetseksamen.

I 1962 ble vi kalt til Afrika. Det var begynnelsen på vår lange utenlandstjeneste.

Sommeren 1955, før avreisen til USA, ble jeg gift med Kari. Hun måtte bli igjen i Norge for å vente på visum, og jobbet som lærer på menighets-skolen i Namsos og som bibelarbeider.

Kari ble syvendedags-adventist før vi traff hverandre på Vejlefjord. Hun har vært en veldig støtte for meg i alle år; i mange vanskelige oppdrag har vi følt at vi tjente Herren i fellesskap, understreker Jan.

– Misjon var vårt store kall. Vi var seks år i Vest-Afrika, i en tid med svært lite høyere utdanning i Afrika. Det eneste tilbudet var Helderberg College i Sør-Afrika. Jeg fikk være med å etablere det som i dag er Babcock University i Nigeria, det største universitetet vi har, med 12-15.000 studenter.

Målet for vårt arbeid i Afrika var først og

fremst å gi unge mennesker mulighet til utdanning og lederskap i menigheten. Det er svært begrenset hva vi som oversjøiske misjonærer kan ta på oss. På verdensbasis har vi gitt stor prioritet til å bygge institusjoner og forme strukturer som kan virkeliggjøre lokal nasjonal ledelse for vårt arbeid. Det var hovedhensikten med utdannelsen. Vi viste, og det viser seg å være riktig, at den sterke vekst i menigheten i Afrika skjer under lokalt lederskap. De kjenner sitt eget folk, sin kultur, sitt land, og vet hva som er passende og ikke passende. De er langt bedre stilt til å ta seg av arbeidet enn oversjøiske misjonærer.

Da jeg kom til Ghana i 1962, var alt arbeid organisert som én lokal misjon, med 11-12.000 medlemmer i hele landet. I dag har vi trolig over en halv million medlemmer, med tre unioner og to universiteter. I hele Afrika har vi 14-15 universiteter i dag, eid og drevet av Adventistkirken.

Helt siden jeg ble ordinert, har jeg primært sett på meg selv som en pastor. Jeg følte et kall til å engasjere meg med å hjelpe andre til å forstå Guds ord.

Mange av årene tilbrakte jeg i akademiske miljøer, men drivkraften var å utdype og hjelpe andre til å forstå Guds ord, og hvordan vi bygger de verdier som vi finner i Skriften. Det var det jeg følte meg kalt til å gå inn for. Selv om arbeidet er annerledes i klasseværelset enn i administrasjonen, er det likevel den samme menigheten og den samme sannheten vi arbeider med, sier Jan Paulsen.

– Jeg føler meg heldig, og har gledet meg over de arbeidsoppgaver jeg har fått, ikke minst som lærer. Det er en forrett å undervise unge mennesker. Å være med til å prege et ungt sinn, er ikke bare ansvarsfullt, men en veldig interessant og berikende oppgave. Det var slik jeg følte det, de årene jeg underviste i teologi. Å gå inn i administrati-

ve oppgaver, var en stor forandring, men samtidig veldig interessant.

– På hvilke måter ser du at Gud har ledet menigheten?

– Det spørsmålet er ikke så lett å besvare. En gang kom det en mann på besøk hos min mor på hjemmet der hun var de siste årene. Hun ble 97 år. Han visste selvfølgelig hvem hun var, og hvem jeg var. Jeg traff ham noen år senere, og han fortalte: «Jeg besøkte din mor en dag. I samtalen med henne kom vi inn på deg og ditt arbeid som formann ved generalkonferansen. Da sa din mor: «Herren har bevart Jan fordi han skulle bruke ham.» Om jeg kan si det i all ydmykhet, så er det i grunnen en god beskrivelse av hvordan jeg har følt det. En del av mine oppgaver har vært veldig risikable, spesielt i Afrika. Vi bodde i Nigeria mens Biafrakrigen raste. Den kom nært inn på døra hos oss. Så det var stor fare forbundet med arbeidet. Det var mange bevæpnede, også blant privatfolk. De stanset biler og tok eiendelene fra folk. Det var en veldig utrygg situasjon. Også jeg hadde nervepirerende erfaringer, og vet hva det vil si å stå med et gevær i ryggen. Mange av overfallsmennene var halvfulle og uten forstand. Det var selvfølgelig en vanskelig tid. Men Herren bevarer, for det er noe han vil bruke deg til.

Menigheten i Afrika var ivrig i misjonen på denne tiden. De ønsket å bli større og sterkere og få nye medlemmer inn. Afrikanerne har jo sine kulturer og vaner som noen ganger gjør det vanskelig. En av de ting som jeg oppdaget og som ble noe belastende for meg, var at gode adventister, solide troende, folk som jeg kjente, ledere, studenter og pastorer, mennesker som kom fra enten Igbo- eller Yoruba-folket, kom i lojalitetskonflikt. Lojaliteten til stammen, gruppen eller folket, ble sterkere enn lojaliteten til menigheten. Dette var tungt å svelge. Det samme har skjedd mellom andre folkegrupper. Den lokale lojalitet til det folk du tilhører, blir kanskje til syvende og sist den sterkeste drivkraften som samler folk. Det er vanskelig å forsvare slike holdninger. Selvfølgelig er denne medfødte lojalitetsfølelsen ikke like stor hos alle. Heldigvis. ■

TORBJØRNS BIBELQUIZ

AV TORBJØRN HALVORSEN
(SVARENE STÅR PÅ SIDE 15)

- 1 Hvor stor er Johannes døperen, født av en kvinne, i himmelens målestokk?
- 2 Hva gjorde disiplene en sabbat da de gikk langs en kornåker?
- 3 Hva skjedde med kornet som falt blant tornebuskene?
- 4 Hvor mange brød og fisker hadde disiplene da de mettet 5000 utenom kvinner og barn?
- 5 Ble det sju eller tolv kurver til overs etter at de 5000 var mett?
- 6 Hvilken disippel var det som gikk på vannet på Genesaretsjøen?
- 7 Hva skulle Peter finne i munnen på den første fisken han fikk da han kastet ut snøret på Jesu befaling?
- 8 Hvor mange ganger skal vi tilgi, ifølge Jesus?
- 9 Hva fikk Judas fra overprestene for å forråde Jesus?
- 10 Hva sa offiseren og folkene hans som holdt vakt ved korset da Jesus døde?

Ove S. Berntsen

Han tabernaklet iblant oss

Da Jesus kom til jorden ned,
var livet uten himmel,
så fattig, trist og uten håp,
var menneskenes vrimmel.
Hver tynnslitt tråd i livets vev,
hver sorg og navnløs smerte,
tok bolig i hans kjærlighet,
ble skrevet i hans hjerte.

Det er tre spørsmål som er felles for alle mennesker, sier Jean Vanier, mannen bak L'Arche-fellesskapene for mennesker med psykiske handikap: Elsker du meg? Vil du være min venn? Vil du besøke meg?

Det vil Jesus. Han tok bolig iblant oss et sted og en tid da verden var som verst, med byller, skabb

og skurv, vanvidd, blindhet og sinnsforvirring. For de fleste var fattigdommen forferdelig; kongen var urettferdighetens inkarnasjon.

Så ble Gud menneske, som *kongen*, Davids sønn. En gang helbredet han en mann som var døv og stum, så han både kunne tale og se, og folkemengden var ute av seg av undring og sa: «Kanskje dette er Davids-sønnen?» En kanaaneisk kvinne fra landet omkring Tyrus og Sidon utbrøt: «Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg!»

Da Jesus var på vei mot Jerusalem for siste gang, traff han to blinde utenfor Jeriko, og de tryglet ham: «Herre, du Davids sønn, miskunn deg over oss!» Da folk skjente på dem, ropte de bare enda høyere: «Herre, du Davids sønn, miskunn deg over oss!»

Organ for

SYVENDEGAS ADVENTISTKIRKENS SENIORFORENING

Adresse: Postboks 124

3529 Røyse

Bank: 3000 26 41867

Org.nr: 997 229 231

Nett: www.sdasenior.no

Leder

FINN MØLLER NIELSEN

Helgerødv. 106A, 3233 Sandefjord

Telefon 992 49 714

finn.moller.nielsen@hebb.no

Sekretær

KNUT STØRKERSEN

Magasinveien 3, 3330 Skotselv,

Telefon 911 88 585

knuthst@gmail.com

Kassierer

LEONARD LØVOLL

Langøyvegen 13, 6014 Ålesund

Telefon 91649500

leonard@lovoll.no

Redaktør for *Senioren*

OVE BERNTSEN

Øvre Grøndokkvei 35, 3531 Krokkleiva

Telefon 41223217

oselme-b@online.no

Senioren kommer ut fire ganger i året og sendes til alle medlemmer av SDA Seniorforening. Medlemskap tegnes ved å sende kr 200 til bankkonto nummer 3000 26 41867.

Gaver til bladet eller Seniorforeningens aktiviteter, sendes også til konto 3000 26 41867. Mange takk!

Oppsigelse av medlemskap gjøres via sekretæren.

Tips, artikler og bildestoff til bladet sendes redaktøren.

Jesus identifiserer seg med alt som lever. Det er hjertet i hans liv og virksomhet. Han ble fylt av medfølelse når han så enkene, de døve og blinde og spedalske, de små og vindskjeve, ja, til og med sauer og fugler er omsluttet av hans omsorg. Medfølelsen er et økologisk grunnmotiv.

Ser vi ikke våre fotspor i Jesu barmhjertighet? Han har rom for hvert individ, til evig tid.

Og lidelsen er ikke begrenset til menneskene. Det stiger et *kyrie eleison* – Herre, miskunn deg – fra alt som Gud har skapt. En stor lidelsens salme fra nødens skjulte steder.

Men han som er Gud med oss, *tabernaklet* iblant oss. (Joh 1,14). Han var mer enn presten, profeten og kongen. Hans liv understreker at vi må utvide vår sirkel av medfølelse til alt som lever og vokser. Uten medfølelse rammer vi oss selv, ikke bare dyrene, ressursene og klimaet. Vårt liv på jorden blir frarøvet mening og mulighet. Fortapelsen er å være mistet, overfor naturen, dyrene, medmenneskene, oss selv og Gud.

Alt er dyrebart for Gud – sommerfuglene, humlene, biene, blomstene som vender seg mot solen. Kanskje kan de minne oss om at slutten er i begynnelsen? At alt skal bli gjenopprettet som Gud har talt om gjennom sine profeter?

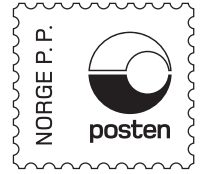
I det siste avsnittet i *Mot historiens klimaks* skriver Ellen White: «Harmoni og glede går som pulsslag gjennom hele det umåtelige skaperverket. Fra ham som skapte alt, strømmer liv, lys og glede ut gjennom universets grenseløse rom. Alle ting, fra det minste atom til den største klode, det levende og det livløse, forkynner i ufordunklet skjønnhet og fullkommen glede at Gud er kjærlighet!»

God jul. ■

QUIZ-svar

• **Svar 1: Men den minste i himmelriket er større enn han** (Matt 11,1). Sannelig, jeg sier dere: Blant dem som er født av kvinner, har det ikke stått fram noen større enn døperen Johannes. Men den minste i himmelriket er større enn han. • **Svar 2: Plukket og spiste aks** (Matt 12,1). På den tiden tok Jesus veien langs kornåkrerne på sabbaten. Disiplene hans var sultne og ga seg til å plukke aks og spise. • **Svar 3: De vokste opp, men tornebuskene kvalte dem** (Matt 13,7). Noe falt blant tornebusker, og tornebuskene vokste opp og kvalte dem. • **Svar 4: Fem brød og to fisker** (Matt 14,17). Men vi har bare fem brød og to fisker her», svarte de. • **Svar 5: 12** (Matt 14,20). Og alle spiste og ble mette. Etterpå samlet de opp stykkene som var til overs, tolv kurver fulle. • **Svar 6: Peter** (Matt 14,6). «Kom!» sa Jesus. Peter steg ut av båten og gikk på vannet bort til Jesus. • **Svar 7: En sølvmynt** (Matt 17, 27) ... så gå ned til sjøen og kast ut et snøre! Ta den første fisken du trekker opp, og når du åpner gapet på den, vil du finne en sølvmynt. • **Svar 8: Sytti ganger sju** (Matt 18,22) «Ikke sju ganger», svarte Jesus, «men jeg sier deg: sytti ganger sju!» • **Svar 9: 30 sølvpenger** (Matt 26,15). «Hva vil dere gi meg for å utlevere ham til dere?» De betalte ham tretti sølvpenger. • **Svar 10: Sannelig, han var Guds Sønn** (Matt 27,54). Men da offiseren og folkene hans, de som holdt vakt over Jesus, så jordskjelvet og det som hendte, ble de grepet av stor frykt og utbrøt: «Sannelig, han var Guds Sønn!»

Returadresse
Senioren
Knut Størkersen
Magasinveien 3
3330 Skotselv

Berøring

Matt 9,20-23

La meg få røre kappen din,
sånn ytterst med en finger.
For du kan ta bort smerten min,
den hjelpeløses smerte
som stadig blør og gjør meg svak
og gir et motløst hjerte.

Få røre sømmen nederst nede,
og bare være der til stede
i flokken rundt som trenger på.
Jeg tror jeg gjennom svak berøring
kan del i himmelkraften få

La meg få stå der ubemerket,
få se du leger sår.
Få følge bakerst i din flokk,
for i din godhet har jeg nok
når jeg får følge sporene du går.

I kraften av berøring
er en ekstatisk strøm.
Og tenk, du snur deg mot meg,
det føles som en drøm.
"Hvem rørte ved min kappe?
Jeg kjente noen ta!"
Og jeg bekjenner stille:
"Det var jeg som måtte ha."

Du strekker hånden mot meg,
og i smilet som du gir
er frelse, frihet og glede som befrir.
Og blødningen fra hjertets sår,
ble stanset her hos deg.
Idet jeg fikk berøre
ble det Gud som rørte meg.

Dette diktet er
skrevet av
Gunnhild Hansen,
som utgir barneboken
Sara og reven
før jul.